

UWAGI KOALICJI KARAT DO „KRAJOWEGO PROGRAMU DZIAŁAŃ NA RZECZ RÓWNEGO TRAKTOWANIA NA LATA 2013 – 2015”

Uwagi językowe do terminów, używanych w dokumencie

W celu zapobiegania i likwidacji zjawiska stygmatyzacji oraz wtórnej wiktymizacji przedstawicielek i przedstawicieli grup narażonych na dyskryminację, proponujemy używanie neutralnych terminów:

- Zamiast „osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim” – „osoba poruszająca się na wózku”
- Zamiast „ofiary dyskryminacji/przemocy” – „osoba doświadczająca dyskryminacji/przemocy”

Uwagi do poszczególnych rozdziałów dokumentu

„Wprowadzenie”

- str. 4 (po drugim akapicie)
Przy okazji omówienia pojęcia „gender mainstreaming”, warto również opisać i podkreślić znaczenie mechanizmu „tymczasowych zarządzeń specjalnych” (na podstawie zapisów CEDAW – art. 4) oraz omówić szczególne potrzeby kobiet w zakresie praw i zdrowia reprodukcyjnego, które wymagają należytej uwagi i towarzyszących im działań w ramach polityki antidyskryminacyjnej Rządu RP (na podstawie Zalecenia Ogólnego Komitetu CEDAW nr 24 dot. zdrowia).

„Zakaz dyskryminacji oraz zasada równego traktowania w aspekcie obowiązujących w Polsce źródeł prawa”

1. Prawo międzynarodowe w zakresie równego traktowania

- str. 16 (ostatni akapit)
Brakuje omówienia rangi ratyfikowanych umów międzynarodowych w świetle Konstytucji RP. Jest to o tyle istotne, że ranga ta nie jest właściwie rozpoznawana, w tym przez przedstawicielki i przedstawicieli systemu sprawiedliwości.
Przykładem może być CEDAW, które choć ratyfikowane przez Polskę w 1980 r., to do tej pory nie zostało wdrożone. Co więcej, przyjmowane są ustawy sprzeczne z zapisami CEDAW (np. Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r.), poprzez ustanowienie różnego poziomu ochrony prawnej dla różnych grup.
Tymczasem Konstytucja RP gwarantuje: „Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia” (art. 87 ust.1), „Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową” (art. 91 ust.1).
- str. 20 (koniec pierwszego akapitu)
Proponujemy dodać następujące zdanie:

„Choć Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji jest prawnie wiążącym dokumentem dla Państw-Stron, które ją ratyfikowały, to Polska nadal nie wdrożyła jej zapisów.”

- str. 27 – Brakuje omówienia Dyrektywy z 2004 roku.

II. Prawo krajowe w zakresie równego traktowania

- str. 28 (koniec trzeciego paragrafu w połowie strony)
Przy omówieniu zapisów Konstytucji RP warto dodać informację, że to właśnie z zapisów Konstytucji wynika prawnie-wiążący charakter międzynarodowych traktatów praw człowieka (w tym Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet).
- str. 29 (ostatnie zdanie drugiego paragrafu)
Zdanie w brzmieniu: „Klasycznym przypadkiem takiego postępowania może być uzależnienie awansu, czy kariery podległego pracownika od zachowań o charakterze seksualnym” sugerujemy zmienić na: „Najbardziej skrajnym przypadkiem takiego naruszenia prawa może być uzależnienie kariery podległego pracownika od zachowań o charakterze seksualnym” (słowo „klasyczne” wydaje się tu niewłaściwie, m.in. dlatego, że sugeruje, że jest to najczęstsza forma molestowania).
- str. 32 (koniec drugiego paragrafu)
Proponujemy następująco podsumować omówienie zakresu przedmiotowego: „Z uwagi na to, że ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. przewiduje różny poziom ochrony prawnej dla różnych grup narażonych na dyskryminację, jej zapisy pozostają w sprzeczności z zapisami ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych (w tym Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet).

„Obszary, cele i kluczowe działania”

I. Obszar: polityka antydyskryminacyjna

- str. 36 (pierwszy paragraf)
Przy omawiania polityki antydyskryminacyjnej poza likwidacją dyskryminacji, należy również podkreślić jej inne, równie ważne cele, do których Polska jest zobligowana na mocy ratyfikowanych traktatów praw człowieka. Po pierwsze, należy podkreślić konieczność wyrównywania szans, które często wymagają wprowadzania tymczasowych zarządzeń specjalnych, zmierzających do uzyskania faktycznej równości (art. 4 CEDAW) oraz konieczność podejmowania wszelkich możliwych działań, mających na celu likwidację krzywdzących stereotypów, leżących u podstaw dyskryminacji (art. 5 CEDAW).
- str. 37: (drugi akapit, 9. wers od dołu): ustawa nie bierze również pod uwagę definicji dyskryminacji, zawartej w art. 1 CEDAW
- str. 41
Z uwagi na niewystarczające wysiłki Rządu RP, zmierzające do wdrożenia zapisów CEDAW oraz nierozpoznanie rangi CEDAW, proponujemy jako cel szczegółowy nr 2 określić:

„Zwiększenie zaangażowania w wykonanie postanowień CEDAW”, które w swoich działaniach powinno obejmować wdrożenie wszystkich Uwag Końcowych Komitetu CEDAW z 2007 roku (zwłaszcza, że na najbliższej sesji sprawozdawczej CEDAW, Rząd Polski będzie z tego rozliczany).

II. Obszar: Równe Traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczeń społecznych

- str. 41: Proponujemy również wyznaczyć jako oddzielny cel opracowanie strategii Gender Mainstreaming (procesowi, któremu poświęcono wiele miejsca w diagnozie) i mechanizmów jej ewaluacji.
- str. 42 (cel nr 3, działanie nr 2): uzupełnienie działania o opracowanie metodologii tzw. „gender statistics” <http://www.unece.org/stats/gender/>
- str. 42 (cel nr 4 działanie nr 1). W kontekście ustanowienia Koordynatorów ds. Równego Traktowania konieczne jest precyzyjne określenie ich kompetencji, czego zabrakło w opisie działania.
- str. 42: Jako oddzielny cel sugerujemy również „Stworzenie skutecznego mechanizmu współpracy administracji rządowej z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego”.
- str. 48: Diagnoza trafnie odnosi się do zjawiska molestowania seksualnego, które w szczególnie dotkliwy sposób dotyka osoby w trudnym położeniu ekonomicznym. Istnieje potrzeba podjęcia działań w tym zakresie, co niestety nie znalazło odzwierciedlenia w celach i towarzyszącym ich działaniach.
- str. 51: W opisie luki płacowej nie zwrócono szczególnej uwagi na lukę w grupie osób z najniższym wykształceniem (wynoszącą ponad 30%). Szczegółowy opis tego fenomenu znajduje się w raporcie alternatywnym z wykonania postanowienia CEDAW, nad którym prace koordynowała Koalicja KARAT.
- str. 53: W omówieniu problemu dyskryminacji na rynku pracy ze względu na wiek pominięto problem szczególnie trudnej sytuacji młodych kobiet. Ich zatrudnienie jest szczególnie niestabilne (bez względu na to czy posiadają dzieci czy nie).
- str. 53 (ostatni paragraf): Poruszono tu ważną kwestię „niekompensowanego ryzyka pracodawcy”. Problem ten powinien znaleźć odzwierciedlenie w celach i planowanych działaniach.
- str. 62: niepokój budzi sformułowanie działania nr 3 w ramach celu 1.3. dot. „zwiększenia udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu i prowadzeniu opieki instytucjonalnej nad dziećmi oraz osobami zależnymi.”. Istnieje obawa, że tak ważne zadanie Rządu RP, jakim jest stworzenie efektywnego systemu (publicznej) instytucjonalnej opieki nad dziećmi zostanie przerzucone na organizacje pozarządowe. To zadanie powinno zostać w kompetencjach

Rządu. Organizacje pozarządowe powinny jedynie pełnić funkcję konsultacyjną i wspierającą. W związku z tym w tytule celu należy podkreślić „publiczne” instytucjonalne formy opieki, w tym wsparcie dla osób wychowujących dzieci z niepełnosprawnością. W przypadku delegowania części tego zadania na podmioty społeczne należy zagwarantować, że przy wyborze danej organizacji musi ona spełniać określone kryteria, w tym kierować się w swoich działaniach zasadą niedyskryminacji.

- str. 62: należałoby do działań w ramach celu 1.4 dodać likwidację szkodliwych stereotypów płci (art. 5 CEDAW) oraz promowanie zapisów CEDAW (analogicznie jak jest to w przypadku Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych na str. 65). Fakt, że CEDAW została ratyfikowana przeszło trzydzieści lat temu niestety nie przekłada się na odpowiednie rozpoznanie zobowiązań, wynikających z tego faktu i nie oznacza bynajmniej, że nie ma potrzeby ich promowania. Podobnie jak w przypadku nowych instrumentów opracowanych na forum ONZ i ratyfikowanych przez Polskę, z równie dużym zaangażowaniem należy promować CEDAW.
- str. 63 (cel 1.5). Należy dodać działanie, polegające na „Wypracowaniu metodologii porównywania prac pod kątem oceniania ich wartości, uwzględniając przy tym zakres odpowiedzialności oraz wykształcenie/kwalifikacje.” (np. zarobki pielęgniarek w stosunku do zarobków w zmaskulinizowanych sektorach).
- str. 63 (cel 1.6). Należy dodać działania, polegające na: „Promowaniu zwiększenia udziału kobiet w szkolnictwie zawodowym o profilu technicznym, który pozwoli kobietom na znalezienie pracy w sektorach o wyższych zarobkach (płace w sektorach sfeminizowanych są niższe).” Dokładna analiza tej problematyki znajduje się w opracowanym przez Koalicję KARAT raporcie alternatywnym z wykonania postanowień CEDAW.
- str. 65: (działanie nr 9). Termin „zmiana płci” należy zastąpić terminem „korekta płci”.

III. Obszar: Przeciwdziałanie przemocy i zwiększenie ochrony ofiar przemocy

- str. 67: opis zobowiązań prawnych Polski w tym zakresie powinien zostać uzupełniony o postanowienia Zalecenia Ogólnego nr 19 Komitetu CEDAW.
- str.76 (cel nr 1.4) – działania należy uzupełnić o potrzebę upowszechniania wiedzy na temat tego, że przemoc wobec kobiet stanowi formę dyskryminacji.
- str.80 (cel nr 6.1) – w opisie działania, przypisanego do tego celu, należy dodatkowo podkreślić potrzebę upowszechniania wiedzy na temat szkodliwych stereotypów płci.

IV. Obszar: Równe traktowanie w systemie edukacji

- str. 82: przy omawianiu podstawy prawnej w tym zakresie należy uwzględnić art. 10c CEDAW w brzmieniu: „likwidacja wszelkich stereotypowych koncepcji pozycji mężczyzny i kobiety

na wszystkich szczeblach nauczania i we wszystkich rodzajach kształcenia (...), a zwłaszcza przez rewizję podręczników i programów szkolnych oraz dostosowanie metod pedagogicznych”.

- str. 90 (cel nr 1.1). W opisie celu obok treści należy zwrócić uwagę na metody nauczania.
- str. 90: analogicznie jak w przypadku działania, polegającego na promocji zapisów Konwencji o osobach niepełnosprawnych (str. 91), należy działania do celu 1.2. uzupełnić o promocję zapisów CEDAW (ze szczególnym uwzględnieniem zobowiązania Rządu wynikającego z art. 10c).

V. *Obszar: Równe traktowanie w systemie ochrony zdrowia*

- str. 95: Temat dostępu kobiet do ochrony zdrowia został potraktowany niezwykle wąsko, choć prawa reprodukcyjne są jednym z najbardziej palących obszarów naruszeń w Polsce. Przymusowe kontynuowanie ciąży nie jest również rozpoznane jako forma przemocy. W diagnozie sytuacji brakuje, m.in., podniesienia problemu ograniczonej dostępności antykoncepcji, w tym dla młodych kobiet i ograniczonego dostępu do świadczeń z zakresu planowania rodziny.
- str. 97: Przy omawianiu dostępu do ochrony zdrowia osób z niepełnosprawnościami całkowicie pominięto szczególne potrzeby kobiet w tym zakresie, w tym jeśli chodzi o dostęp do świadczeń ginekologicznych. Ta problematyka została szerzej omówiona w raporcie alternatywnym z wykonania postanowień CEDAW.
- str. 99 (cel nr 1.1): Zdecydowany sprzeciw budzi działanie nr 1. Po pierwsze, każda placówka z oddziałami ginekologiczno-położniczymi finansowanymi z NFZ musi gwarantować dostęp do **wszystkich legalnych w świetle polskiego prawa świadczeń**. Po drugie, tego typu zmiana zapisów prawa stawia kobietę w jeszcze gorszej sytuacji w kontekście egzekwowania prawa do legalnego przerwania ciąży. Apelujemy o usunięcie tego działania. Na bazie wyników raportu na temat dostępu kobiet do sprawiedliwości w przypadkach odmowy legalnej aborcji, przygotowanego przez Koalicję KARAT*
*http://www.karat.org/wp-content/uploads/2012/01/Womens_Access_to_Justice_in_Poland_2012.pdf
postulujemy uwzględnienie następujących działań:
 1. Zmonitorowanie dostępności świadczenia legalnego przerywania ciąży w placówkach finansowanych przez NFZ. W przypadku, gdy dana placówka (oddział ginekologiczno-położniczy) nie wykonuje jakiegokolwiek legalnego świadczenia, wsparcie NFZ powinno zostać wycofane.
 2. Włączenie do *Ustawy o planowaniu rodziny (...)* definicji zdrowia, opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia, w celu eliminacji zjawiska arbitralnego oceniania ryzyka dla zdrowia i życia kobiety związanego z kontynuowaniem ciąży.
 3. Zmonitorowanie skuteczności mechanizmu sprzeciwu wobec opinii lekarza, wprowadzonego na mocy wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Alicji Tysiąc przeciwko Polsce.

VI. *Obszar: Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług*

- str. 113 (cel nr 5.1): Z uwagi na nieskuteczność ustawy kwotowej (w wyniku mechanizmów opisanych w diagnozie) oraz zobowiązania Rządu wynikające z ratyfikacji CEDAW (w tym w zakresie wprowadzania tymczasowych zarządzeń specjalnych w celu faktycznego wyrównywania szans kobiet i mężczyzn) postulujemy uzupełnić działania o „Przyjęcie ustawy parytetowej z systemem suwakowymi tj. naprzemiennym umieszczaniem kobiet i mężczyzn na listach wyborczych”.
- str. 115 (cel nr 8.1). Planowane działania należałoby uzupełnić o następujące punkt:
 1. Monitorowanie treści emitowanych przez media publiczne pod kątem występowania szkodliwych stereotypów i dyskryminacji. Podmiotem odpowiedzialnym za realizację zadania powinna być Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.